

הלכות הדף היומי

מסכת גיטין

תוכן

- א. בזמן שהיובל נוהג ... מביא ואינו קורא ... קנין פירות לאו כקנין הגוף דמי.....1
- ב. הקונה אילן וקרקעו מביא וקורא ... הקונה שני אילנות בתוך שדהו של חברו מביא ואינו קורא הא שלשה מביא וקורא.....2
- ג. מחלוקת ביובל שני אבל ביובל ראשון דברי הכל מביא וקורא דאכתי לא סמך דעתייהו.....3
- ד. מנין ללוקח שדה מאביו והקדישה ואח"כ מת אביו מניין שתהא לפניו כשדה אחוזה ת"ל ... אשר לא משדה אחוזתו ... יצתה זו שראויה להיות שדה אחוזה.....4
- ה. האחין שחלקו לקוחות הן ומחזירין זה לזה ביובל.....5
- ו. בעל בנכסי אשתו צריך הרשאה ... דלא נחית אפירי אבל נחית אפירי מינו דמשתעי דינא אפירי משתעי דינא אגופא.....5
- הדרן עלך השולח.....7
- א. הניזקין שמין להן בעידית.....7
- ב. ובעל חוב בבינונית.....8
- ג. וכתובת אשה בזיבורית.....8
- ד. אין נפרעין מנכסים משועבדים במקום שיש נכסי בני חורין ואפילו הן זיבורית.....9
- ה. אין נפרעין מנכסי יתומין אלא מן הזיבורית.....10
- ו. אין מוציאין לאכילת פירות ולשבח קרקעות ולמזון האשה והבנות מנכסים משועבדין מפני תיקון העולם.....11
- ז. והמוצא מציאה לא ישבע מפני תיקון העולם.....14

דף מח.

א. בזמן שהיובל נוהג ... מביא ואינו קורא ... קנין פירות לאו כקנין הגוף דמי

המוכר שדהו,¹ או שמכר אילנות וקרקעו, בזמן שהיובל נוהג, שאז צריך להחזיר ביובל ונמצא שאין לו אלא קנין פירות, הרי זה הלוקח מביא

¹ רמב"ם הלכות ביכורים פרק ד הלכה ז

הלכות הדף היומי

מסכת גיטין

ביכורים וקורא, מכיון שבאמת אינו דומה לקנין פירות², כיון שהקרקע מוחלטת לו לגמרי ויובל אפקעתא דמלכא הוא, וכאילו מוכרה מחדש. ולהלן יבואר שזה ביובל ראשון בלבד.

ב. הקונה אילן וקרקעו מביא וקורא ... הקונה שני אילנות בתוך שדהו של חברו מביא ואינו קורא הא שלשה מביא וקורא

הקונה³ או שניתן לו במתנה⁴ אילן אחד בתוך שדה חברו, ולא דיבר אם קונה קרקע או לא, אינו מביא לפי שאין לו קרקע, וכתוב (דברים כו פסוק ב) **אֲשֶׁר תָּבִיא מֵאֶרְצְךָ וְכִתִּיב (שם פסוק י) פְּרִי הָאֲדָמָה אֲשֶׁר נָתַתָּה לִי וְגו'**

הקונה שני אילנות⁵ בתוך שדה של חברו⁶, מביא ואינו קורא לפי שהדבר ספק אם יש לו קרקע או אין לו⁷, וכיצד עושה מקדיש אותם תחלה לבדק הבית, לפני שיכניסם בעזרה, מפני שהן ספק חולין, ואין מכניסין חולין לעזרה⁸. אבל קדשי בדק הבית מותר להכניסו לעזרה⁹. וי"א¹⁰ שמקדישם על תנאי אם אינם בכורים. והכהן פודה אותן¹¹ מיד ההקדש אחר שיעשה הבעלים התנופה וההנחה בצד המזבח, וזכו בהן הכהנים אנשי המשמר ואז יוציאים הכהן לחוץ לעזרה, ויפרסם ויאכלם בכל העיר, כדי שלא יהי' חולין בעזרה, והמעות יתן לבדק הבית ואח"כ אוכלן. ומפריש מהן תרומה ומעשר

² כ"נ מדברי הראשונים ודלא כק"ס שכ' דהא דקורא הוא מדרבנן

³ רמב"ם שם פרק ב הלכה יג

⁴ תוס' חדשים פ"ק דביכורים מ"א ע"ש

⁵ רמב"ם שם פרק ד הלכה ד

⁶ ודוקא בזמן שאין היובל נוהג או ביובל ראשון דאל"כ בלא"ה אין קורא דלהלן

⁷ ואף על גב דק"ל דמספק אין לו קרקע דהמוציא מחברו עליו הראי' וכמש"כ רבנו בפכ"ד ממכירה ה"ו מ"מ לענין בכורים כיון שאם יבא אליהו ויאמר שקנה קרקע יתנו לו את הקרקע הרי הקרקע שלו מספק דקרקע אינה נגזלת וקיימא ברשותו ולכן חייב בבכורים מספק. רשב"ם ב"ב פא:

⁸ דעת רבנו בפ"ג משחיטה ה"ג דכל חולין אסור להכניסין בעזרה, אבל דעת תוס' ורוב הראשונים בב"ב פא: דדוקא כשעושה בהן מעשה דדומה להקרבה כגון בבכורים שעושה תנופה והנחה בצד המזבח אבל אם אין עושה שום מעשה אין אסור והאיסור הזה עיין ברשב"ם שם ובתוס' הרא"ש בשמ"ק שם אינו אלא מדרבנן.

⁹ כדאשכחן במס' מדות גפן של זהב היתה בעזרה וכל מי שמתנדב גרגיר של זהב תולה בה ודעת הרשב"ם שם שיקדישם לדמי קרבן. ובתוס' כתבו שיכול גם להקדישם לדמי נסכים.

¹⁰ רשב"ם שם ובמאירי שם הביא ב' הדעות.

¹¹ ר"י קורקוס ומעשה רוקח ובאו"ש כ' שאם הבעלים יפדנו יצטרך להוסיף חומש ועי' רשב"ם ובתוס' זבחים ע"ו א' ד"ה וחולין משמע שא"צ למהר להוציאן לפני הפדיון דיכול לפדותן בעזרה דחולין ממילא קא הויין כדא' בגמ' שם אבל התו' במנחות פ' ב' ד"ה וכי כתבו דלא שרינן להכניס מספק לעזרה כדי לפדות אח"כ בפנים.

הלכות הדף היומי

מסכת גיטין

על תנאי אם אינם בכורים¹², מפני שהן ספק חולין¹³, ונותן המעשרות שלהן לכהנים שמא בכורים הם ואסורין לזרים, ואינו מביא אותן בעצמו אלא משלחן ביד שליח¹⁴ כדי שלא תעכב אותן הקריאה מלאוכלן, שכל שאינו ראוי לקריאה מפני הספק הקריאה מעכבת בו.

קנה שלשה¹⁵ יש לו קרקע ואף על פי שאין לו אלא אילנות בלבד הרי הוא כמי שקנה קרקע¹⁶ בסתמא¹⁷, ודוקא¹⁸ אם קנה שלשתן בבת אחת, ועומדים זה כנגד זה כשלשה פטופטי כירה כלומר כמין סגול, ויהא ביניהן מד' אמות עד שש עשרה, מן העיקר הרחב של אילנות. ולא יפסיק ביניהן לא אמת המים, ולא רה"ר. ואז קנה קרקע הראויה להם דהיינו תחתיהן, וביניהן, וגם חוצה להן כמלא אורה וסלו.

קנה אילן אחד וקרקעו שתחתיו אע"ג שלא קנה חוצה להן כלום, כיון שיש לו רשות על היניקה חייב בביכורים¹⁹, וה"ז מביא וקורא ביוכל ראשון בדלהלן.

ג. מחלוקת ביובל שני אבל ביובל ראשון דברי הנ"ל מביא וקורא דאנתי לא סמך דעתייהו

המוכר קרקע, או אילן וקרקעו, או שלוש אילנות, שהתבאר לעיל שמביא וקורא, אין זה אלא ביובל ראשון בלבד, שעדיין לא סמכה דעתו של מוכר

¹² שהבכורים פטורין מתו"מ אבל אלו שהן ספק חייבין מספק בתו"מ

¹³ וזה קאי על הבעלים לפני שיכניסם לעזרה צריך להפריש מהן תרו"מ כדי שהכהן יוכל לאכלם ואסור לו למסור טבל בלי לעשר ואף על גב שנותן הכל לכהן ואין נוטל מהם דמים מספק מ"מ אסור ליתן לו בטבלו אלא מפריש תחלה התרו"מ ואף על גב דהגומר פירותיו ע"מ למכור אין חייב בתרו"מ אלא מדרבנן מ"מ חייבוהו לעשר ולפעמים הוא מה"ת כגון אם הביא בכורים זיתים וענבים ובא ליד כהן קודם גמר מלאכה ונגמרין ביד כהן. דרך אמונה שם מח

¹⁴ דעת רוב הראשונים בב"ב שם דדוקא אם בתחלה בוצרין על דעת לשלוח ע"י שליח שאז לכתחלה לא נתחייבו בקריאה אבל אם בצרין הוא א"א לשלחן ע"י שליח שכיון שנתחייבו בקריאה אין ניתרין אלא בקריאה.

¹⁵ רמב"ם שם פרק ב הלכה יג

¹⁶ ותלוי ביובל ראשון ושני ולכן סתם רבינו, פר"ח במים חיים שם ליישב קו' הכ"מ וכ"כ במרכה"מ ויד איתן.

¹⁷ אף על פי שלא דיברו אלא על האילנות בלבד מ"מ קנה גם הקרקע א בל אם התנה בפירוש שאין לו קרקע ולכשיתייבשו לא יוכל ליטע אחר במקומו בודאי אין מביא ביכורים. כ"פ הר"י קורקוס והכ"מ בשמו והרדב"ז (וד' הרדב"ז צע"ק) ומרכה"מ ופר"ח במים חיים גיטין מ"ח א' וכ"מ בפיה"מ לרבנו בפ"ק דביכורים מ"ו דגם דעת רבנו כדעת הראב"ד.

¹⁸ דרך אמונה שם צט

¹⁹ דרך אמונה שם קב

הלכות הדף היומי

מסכת גיטין

ולוקח²⁰ שתחזור לו הקרקע²¹, אבל אם חזר ומכרה ביוכל שני, אפילו מכרה ללוקח אחר²², כיון שכבר סמכה דעתו של המוכר הרי זה כמוכר לו בהדיא רק לפירות עד היובל, והרי זה מביא ואינו קורא שהרי סמכה דעתו שאין לו אלא הפירות, וקנין פירות אינו כקנין הגוף²³. וי"א²⁴ שרק ביוכל ראשון בשבאו ישראל לארץ בימי יהושע, מביא וקורא, אבל מכאן ואילך כבר הורגלו בזה, והרי כל המכירות כקונה רק לפירות, ומביא ואינו קורא.

ד. מנין ללוקח שדה מאביו והקדישה ואח"כ מת אביו מניין שתהא לפניו כשדה אחוזה ת"ל ... אשר לא משדה אחוזתו ... יצתה זו שראויה להיות שדה אחוזה

שדה²⁵ שירשה אדם ממורישיו היא הנקראת שדה אחוזה, ושדה שלקחה או זכה בה היא הנקראת שדה מקנה²⁶, והמקדיש שדה אחוזתו מורדין אותה, וערכה הוא הערך הקצוב בתורה.

הלוקח שדה²⁷ מאביו או משאר המורישין אותו והקדישה, בין שהקדישה אחר מות אביו או מורישו, ובין שהקדישה בחיי אביו או שאר מורישיו ואחר כך מת אביו הרי זה כשדה אחוזה, שנאמר (ויקרא כז פסוק כב) וְאִם אֶת שָׂדֶה מִקְנָתוֹ אֲשֶׁר לֹא מִשָּׂדֶה אֲחֻזָּתוֹ שָׂדֶה שְׁאִינָה רְאוּיָה לְהִיט שָׂדֶה אֲחֻזָּה, יֵצֵאת זו שראויה לו ליורשה.

²⁰ מאירי בסוגיא

²¹ שעדיין לא הורגלו בכך והוי כמוכר לו לעולם ואח"כ יש אפקעתא דמלכא שתחזור

²² אולי להמאירי שתלה גם בדעתו של הלוקח מיירי דוקא באותו לוקח. דרך אמונה – ציון ההלכה ס"ק צא
²³ ואין להקשות כיון דרבנו פסק בפ"א משמיטה ה"כ דהאחין שחלקו כלקוחות הן ומחזירין זה לזה ביוכל א"כ לא יתכן שיביאו בכורים ויקראו אלא חד בר חד עד יהושע בן נון [וגם לא מועיל להתנות ע"מ שלא תשמיטני יובל] די"ל דכאן עדיפא כיון שהחזיק בהן בחזקת הגוף ועוד שאין חלוקתן מתבטלת אלא מחזירין ומיד חוזרין ונוטלין חלקם כמש"כ רבנו שם אבל דעת רוב הראשונים דאחין א"צ להחזיר ביוכל דמכר הוא דאמר רחמנא להחזיר ולא ירושה. דרך אמונה שם נב

²⁴ רש"י וריטב"א החדשות בגיטין מ"ח א' אבל המאירי שם הסכים לדעת רבנו ודחה דעת רש"י

²⁵ רמב"ם הלכות ערכין וחרמין פרק ד הלכה א

²⁶ ודין שדה מקנתו, שמין אותה בדמיה ורואין כמה היא שוה עד היובל ופודה אותה כל מי שירצה, ואם פדה אותה המקדיש אינו מוסיף חומש ופדיונה לבדק הבית כשאר ערכין ודמים, וכשיגיע היובל תחזור לבעלים הראשונים שמכרוה, בין שנפדית מיד הגזבר והרי היא יוצאה מיד אחר, בין שלא נפדית והרי היא יוצאה מיד המקדש הרי זו חוזרת למוכר ואינה יוצאה לכהנים שאין אדם מקדיש דבר שאינו שלו. כמבואר שם ברמב"ם הלכה כו

²⁷ רמב"ם שם הלכה כח

הלכות הדף היומי

מסכת גיטין

ה. האחין שחלקו לקוחות הן ומחזירין זה לזה ביובל

כבר התבאר לעיל דף כה. שקיימא לן להלכה בדאורייתא אין ברירה כלומר כלומר שדבר שאינו מבורר עכשיו ומתברר אחר כך, אנו אומרים שהוברר הדבר למפרע. לפיכך האחין שחלקו²⁸ בלקוחות הן ומחזירין זה לזה חלקו ביובל, שחיישי' שמא כל א' נטל חלק חברו, והוי כלוקח וחייב להחזיר לו מספק, דספק דאורייתא לחומרא, וכל שנת היובל אין נוטלין מתחלה אלא תהי' בין שניהן מספק שהרי א"א למכור כל שנת היובל, אולם אח"כ חוזרין וחולקין כבתחלה שהרי ספק הוא שמא אין ברירה ולא הוצרכו רק לקיים מצות חזרה ואח"כ חוזרין ונוטלין כבתחלה ואפי' מסכימים שניהן שלא להחזיר לא מהני דהא מצוה עליהן להחזיר מספק כמו בכל מכירה²⁹.

דף מח:

ו. בעל בנכסי אשתו צריך הרשאה ... דלא נחית אפירי אבל

נחית אפירי מיגו דמשתעי דינא אפירי משתעי דינא

אגופא

²⁸ רמב"ם הלכות שמיטה ויובל פרק יא הלכה ב

²⁹ דרך אמונה שם צט

הלכות הדף היומי

מסכת גיטין

הבעל שבא³⁰ לדון עם אחד שמחזיק בנכסי מלוג של אשתו, צריך הרשאה מאשתו שהרי גוף הקרקע³¹ הוא שלה³². אבל בנכסי צאן ברזל א"צ הרשאה, ואפי' היא מוחה יכול לדון³³.

ואם יש פירות בקרקע הרי הפירות הם שלו, וי"א³⁴ שאף אם אין עליו עתה פירות שכבר נתלשו משם, מ"מ כיון דהשדה עומדת לפירות לשנים הבאות, מתוך שצריך לדון עמו על הפירות דן עמו גם על העיקר ואין צריך הרשאה. אולם אם היא מוחה אינו יכול לדון³⁵.

יש אומרים³⁶ שאם בא לדון על מעות מזומנים של אשתו אין צריך הרשאה, דהוי כאילו יש פירות בקרקע, ואם בא לעשות פשרה, לעולם צריך הרשאה³⁷.

³⁰ שו"ע ונו"כ חו"מ קכב ה, ואבהע"ז פה ד

³¹ לפי שאין לו בנכסים אלא קנין פירות, והוא בא לדון על הגוף, ואירי כאן שאינם עושים פירות, וסתם השו"ע כדעת רב האי, ואף הרמ"א לא הגיה עליו, והוא דלא כדעת הרא"ש דס"ל דא"צ הרשאה, וכתב החזו"א (חו"מ סימן ב סק"א) שמודה רב האי שיכול הבעל לעמוד בדין כדי להוציא הקרקע כדי למכור ולקנות דבר העושה פירות כדי שיאכל הפירות, שבזה יש לו זכות, ובשתתאלמן או תתגרש תחזור שדה למחזיק, שלא עמדו בדין ולא פסקו הבי"ד אלא בזכות אכילת הפירות (לכאורה נראה שאם תמות היא בחיי הבעל, יכול הבעל לחזור ולדון על הגוף מדין ירושה), ולדברי תרוה"ד כתב החזו"א שאין הבעל יכול לתבוע לזכות בפירות. ובדעת הרא"ש כתב החזו"א דבשליחות האשה סגי, וא"צ הרשאה גמורה, ומשמע דעכ"פ שליחות צריך, ועי' שער משפט (סימן כח סק"ח). בשער משפט (סימן קכב סק"ג) כתב דה"ה אם אחר בא לערער על נכסי מלוג של אשתו הדין כאילו בא לדון עם אחר, ויכול הבעל לדון, אמנם אם אינו יודע למעון בעצמו אלא מפי אשתו, מצדד לומר שאינו יכול לדון, דהא קיי"ל שאין הנתבע יכול להעמיד מורשה, ואף שאוכל פירות לא חשיב בע"ד אלא מורשה, עיין שם. ושם (בסק"ד) כתב שאם בא לדון על ירושת אביה אפשר שצריך הרשאה, שהרי אינו בעל דין על הקרקע, אלא שאפשר דכיון שנכסים בחזקת יורשים קיימא, חשיב כאילו כבר בא לידה ויכול לדון, עיין שם. כתב בכנה"ג (חו"מ סימן קכב) בשם כמה פוסקים שאם אין האשה רוצה לדון וגם אינה רוצה להרשות לבעלה לדון, יכול לדון שלא בהרשאה, דאל"כ מפסיד פירות לעולם. פתחי חושן חלק ט פרק ח הערה קנ.

³² לדעת רב האי [מובא בטור סעיף ט"ז], ולדעת הרא"ש [בתשובה כלל ל"ח סי' א'] גם בזה יכול לדון על גוף הקרקע, ולא נתמעט אם לא שהבעל והאשה מודים שהפירות ניתנו להנתבע על כמה שנים והגוף לאשתו, והנתבע אומר שגם הגוף הוא שלו, וכן הוכיח מהרא"י בתרומת הדשן סימן שי"ב, עיין שם, ודלא כהריב"ש בתשובתו סי' תצ"ו. סמ"ע שם טז

³³ ש"ך שם לב

³⁴ סמ"ע שם טז, אך דעת הש"ך לג' שצריך שיהיו עתה פירות בקרקע, ועי' עוד בדברי הש"ך ובקצה"ח (סק"ה), וכן בבית שמואל (שם סק"ח), והבי"ש כתב דדוקא כשיש פירות בקרקע שדינם כשותפים (עי' פת"ח [ח"ז] דיני שותפים ומצרנות פרק א) ועי' הפלא"ה (בקו"א) שהאריך בהלכה זו, ועי' דברי גאונים (כלל כח סימן ט)

³⁵ ש"ך שם לד

³⁶ רמ"א באהע"ז שם, דמעות עומדים תמיד לפירות, וכן בכל דבר שדינו להמכר לפירות, ועי' ח"מ (ס"ק יא) ובי"ש (שם), ודמיא לאין פירות בקרקע, שנחלקו הפוסקים

³⁷ וכתב הח"מ (ס"ק י) שאפילו על הפירות לבד צריך הרשאה, ואינו יכול להתפשר משום רווח ביתא, ועי' חזו"א (חו"מ סימן ב ס"ק א - ג)

הלכות הדף היומי

מסכת גיטין

הדרן עלך השולח

א. הניזקין שמיז להן בעידית

כתיב בניזקין (שמות כב פסוק ד) מיטב שדהו ומיטב פרימו ישלם, ומשמעות פשטיה דקרא משמע שזה שמשלם דהיינו המזיק³⁸ ישלם מיטב שדהו שיש לו, וכיון שאמרה התורה לתת לניזק מן המוטב שבנכסי המזיק, אמרו חז"ל³⁹ שאם רוצה הניזק מטלטלי י"א⁴⁰ שצריך המזיק ליתן לו, שכל דבר שקרוב למעות נחא ליה לניזק וצריך ליתן לו, והיינו מטלטלים⁴¹. וי"א⁴² שיד המזיק על העליונה, שאף אם יש לו כסף או מטלטלי, אם ירצה לשלם בקרקע צריך הניזק לקבלו, אך שיתן לו מעידית שבנכסיו.

לפיכך כשהבית דין נזקקין להגבות לניזק מנכסי המזיק, רואין אם יש לו מטלטלין, אין יורדין לנכסיו למכור קרקעותיו⁴³, אלא יתן לו מטלטלין, ואם לא היו לו מטלטלין כלל או שלא היו לו מטלטלין כנגד כל הנזק, גובין השאר מן הקרקע מן המעולה שבנכסי המזיק⁴⁴ דמיטב שדהו כתיב, ואפילו היתה זיבורית של מזיק טובה בעידית של ניזק אינו מקבל ממנו הזיבורית, אלא מגבין לו מעידית שבנכסי המזיק.

³⁸ שו"ע ונו"כ הו"מ ת"א

³⁹ ב"ק ז:

⁴⁰ ב"י ולבוש שם, וכדעתם נקט בש"ך שם ב, ועיין תרומת הכרי שהביא ראיה לדבריו

⁴¹ דמטלטלי מיטב הוא דאי לא מזדבן בהאי מתא מזדבן במתא אחריתי משא"כ בקרקע

⁴² סמ"ע שם א

⁴³ לשיטת הסמ"ע הנזכר משום דמסתמא נחא למזיק לשלם במטלטלין מבקרקעות שהוא בר קיימא, ומשום"ה קאמר בשב"ד נזקקין משלמין מהמטלטלין, ולמדונו דאף אם אין המזיק לפנינו לגלות דעתו לשלם במטלטלים, אמרינן דמסתמא נחא למזיק לשלם ממטלטלים, ואף אם הניזק צועק לשלם לו מקרקעות כמשמעות הקרא ממיטב שדהו, אין ב"ד שומעין לו.

⁴⁴ עיין פתחי תשובה שם א שהביא מחידושי הגאון רע"ק איגר וצ"ל בגימין מ"ח ע"ב [ד"ה המוציא] שכתב דנראה לו דהיינו אותן נכסים שהיה לו בשעה שהזיק דחל החיוב לשלם ממיטב שלו, אבל למה שקונה אחר שהזיק קודם העמדה בדיון, אף דצריך לשלם מהם בתורת מיניה כו' [כדאיתא בב"ב דף קנ"ז ע"א], מ"מ ליכא עליהו דין תשלומי מיטב כו', ומסיים דצ"ע לדינא ע"ש

הלכות הדף היומי

מסכת גיטין

וכל זמן שימצא מטלטלין ואפילו סובין אין נזקקין לקרקע, אולם במטלטלין אפילו יש לו מטלטלי של כסף יכול לפורעו אפילו בסובין, שבמטלטלי כל דבר מיטב הוא, ושמין אותו כמו שיכול למוכרו מיד ובמקומו.

ב. ובעל חוב בבינונית

מדין התורה⁴⁵ המלוה במקום בו אין ללוה כסף או מטלטלים⁴⁶, גובה בקרקעותיו מן הזיבורית, מדכתיב (דברים כד פסוק יא) וְהָאִישׁ אֲשֶׁר אֵתָּה נִשָּׂה בוֹ יוֹצִיא אֵלָיָה אֶת הָעֵבֹט הַחוּצָה, שכיון שהתורה צוה שהלוה בעצמו יוציא את העבט, אין ספק שהוא בעצמו לא יביא אלא את הפחות שבכלים, שמע מינה שכך הדין שהייב המלוה ליטול הפחות שבנכסי הלוה והוא בקרקע הזיבורית. אלא שחכמים תקנו שיתן לו מן הבינונית שלא לנעול דלת בפני לוין⁴⁷.

לפיכך כשיבא בעל חוב ליפרע מן הלוה מקרקעות, מגבין לו את חובו מן הבינונית⁴⁸ שבנכסי הלוה שבשלו הן שמין⁴⁹, כגון שאם היתה לו עידית ובינונית וזיבורית, אפילו אם הבינונית שלו היא טובה כעידית של שאר העולם מגבין לו ממנה, וכן אם יש ללוה שדה שהיא בינונית לכל אדם ואצלו היא עידית ששאר שדותיו הן גרועות ממנה, אין בעל חוב גובה הימנה שלגבי הלוה עידית הוא.

ג. וכתובת אשה בזיבורית

אין עיקר⁵⁰ כתובה ותוספת נגבין אלא מן הזיבורית שבנכסיו, אף על גב ששאר בעל חוב בבינונית, היינו משום שלא תנעול דלת כו' כנזכר, אבל כאן יותר משהאיש רוצה לישא אשה רוצה לינשא.

⁴⁵ שו"ע ונו"כ שם קב א

⁴⁶ [דבהלואה] יד המלוה על העליונה, דאם יש ללוה כסף או מטלטלין צריך לשלם ממנו ולא כל כמיניה לשלם לו מקרקע אפילו מעידית, ה"ט דהמלוה הלוה לו מעות משו"ה דינו ג"כ במעות, או במטלטלין שקרובים למעות שיכולין לטלטל ולמכרם אפילו במקום אחר אי לא מזדבני בהאי מתא. סמ"ע תיט א

⁴⁷ לבוש קב שם וסמ"ע א

⁴⁸ עיין סימן ק"א בתומים ס"ק ה' בשם ריא"ז (הובא בשלמ"ג ב"ק ב א) דמלוה מעות בעסקא חצי דהוא פקדון גובה מעדית וחצי שהוא מלוה גובה מן בינונית כשאר מלוים. אורים שם ב

⁴⁹ והא דאמרינן דבשלו הן שמין, ילפינן ליה מניזקין דכתיב ביה [שמות כ"ב ד'] מיטב שדהו ומיטב כרמו ישרלם, ודרשינן [ב"ק ו' ע"ב] דמיטב שדהו דהאיך "דישרלם" קאמר, דהיינו דמויק, וה"ה דלוה בהלואה. סמ"ע שם ב

⁵⁰ שו"ע ונו"כ אבהע"ז ק ב

הלכות הדף היומי

מסכת גיטין

אבל נדוניא ושאר צאן ברזל דינו כשאר בעל חוב ונגבין מן הבינונים⁵¹. ויש אומרים שאינן נגבין אלא מן הזיבורית, דאף על גב דשאר בעל חוב בבינונית היינו משום נעילת דלת כדכתבנו, אבל הכא מטעמא דיותר משהאיש רוצה לישא כו' העמידוהו כדין בעל חוב כיון שאין נעילת דלת, שהוא מן התורה מן הזיבורית.

ובזמן הזה כותבים בנוסח הכתובה "אחריות שטר כתובתא דא נדוניא דן ותוספתא דא, קבלית עלי ועל ירתי בתראי, להתפרע מכל שפר ארג נכסין וקנינין" כלומר שהחתן מקבל שיפרע הכתובה התוספת ונכסי צאן ברזל משפר ארג כלומר מהכי טוב וא"כ גובה מן העידית⁵².

ד. אין נפרעין מנכסים משועבדים במקום שיש נכסי בני חורין ואפילו הן זיבורית

כבר התבאר במסכת כתובות דף צה. שמלוה או כל בעל חוב הבא לגבות ואין ללוה מעות גובה הוא חובו מקרקעותיו ואפילו אם מכרם שהרי משועבדים הם לו, במה דברים אמורים שבעל חוב טורף ממשעבדי, כשאינו מוצא ביד הלוה בני חרי כלומר שדות שאינם מכורים או משועבדים לגבות חובו מהם, אבל אם מצא ביד הלוה בני חרי לגבות אפילו הם זיבורית⁵³, לא פשעו הלוקחות שיוכלו לומר לו הנחנו לך מקום לגבות ממנו ולא יטרוף ממשעבדי⁵⁴, לא שנא אם הם לקוחות או מקבלי מתנה.

⁵¹ והדעה הראשונה סוברת דאף דק"ל דיותר משהאיש רוצה לישא האשה רוצה להנשא היינו לענין מה שהבעל נותן לה משלו אבל במה שהביאה מביתה אם תוציאנה בזיבורית ממנעי ולא נסבי וכתב הר"ן שלוח הדעת נוטה גם המ"מ הביא שני הדעות פמ"ז מה"א וכ' שמן הירוש' נראה דנצ"ב בבינונית. ח"מ עא

⁵² ב"ש שם יא

⁵³ דדבר תורה בע"ח גובה מזיבורית רק מפני תקנת המלוים ולוים תקנו בבינונית ולגבי לקוחות לא תקנו כמו שלא תקנו בשל יתומים, ולכך כל שיש לו מקום לגבות מבני חורין אין לו בנכסים משעבדים. והוא הדין אפילו יש לו מטלטלין ללוה אף דלא משתעבדי מ"מ מיניה אפילו מגלימא דעל כתפאי אין טורף מן לקוחות. אורים שם יג

⁵⁴ עיין תומים שם (סק"ד) דהעליתי ראובן שיש לו על שמעון שני חובות אחד בשטר ואחד בע"פ וגבה מנכסי בני חורין של שמעון לחובו שבע"פ וחובו שבשטר בא לגבות מלקוחות, והלקוחות טוענים הנחנו לך מקום ומי צווח שגבית מבני חורין למלוה ע"פ שלך, עיין שם דאם הגבייה היה מן מטלטלין או דאקני וכדומה שאין בו משפט הקדימה וא"כ אם מלוה ע"פ קדם וגבה גבה א"כ שפיר יכול לטרוף מלקוחות כי יאמר כדין גבית למלוה ע"פ מה שגבה גבה, אבל אם היה לו למלוה בשטר קדימה והוא גבה מבני חורין למלוה ע"פ אינו יכול לטרוף מן לקוחות למלוה בשטר כי יאמרו הנחנו לך מקום.

הלכות הדף היומי

מסכת גיטין

היו לו⁵⁵ מעות בהלואה אצל אחרים, כל שלא הגיע זמן הפרעון אין מוציאין מיד הלוח, הגיע זמן הפרעון ויש מעות מזומנים ביד הלוח שלו, יש להסתפק⁵⁶ אם דינם כפקדון ביד אחר לענין זה.

ה. אין נפרעין מנכסי יתומין אלא מן הזיבורית

אף על גב⁵⁷ שבעל חוב גובה בבינונית, זהו כשגובה מן הלוח בחייו, אבל כשבא לגבות מן היורשים אפילו הם גדולים אין נפרעין אלא מן הזיבורית, שמעמדין הדין אדאורייתא דדינו דבעל חוב בזיבורית, לפיכך אינו גובה מן היורשין אפילו הם גדולים אלא מן הזיבורית⁵⁸, ואפילו התנה סתם⁵⁹ שיגבה עידית או בינונית, אין מועיל תנאי גבי יורשים⁶⁰, שלא העלה על דעתו להתנות עליהם, אם לא שכתוב בפירוש שיגבה עידית או בינונית בין ממנו בין מיורשיו, שאז מועיל התנאי גם כלפיהם.

⁵⁵ רמ"א חו"מ קא ד

⁵⁶ עי' ביאור הגר"א שם שכתב לשיטת הרמ"א שלאחר זמן הפרעון המעות ברשות מלוה. ונראה שכל שהמעות ביד הלוח ויכול לפרוע, ה"ז כיש מזומנים ביד המלוה, ואינו יכול לסלקן בשוה כסף, ובערוה"ש כתב בשם התומים שמשגיג הזמן, אף כשיש לו שוה כסף, אינו יכול להרחיב זמן פרעון חוב שיש לו ביד אחרים, וצריך לטרוח ולהוציא מידו ולפרוע במזומנים, אא"כ כתוב בשטר מפורש שלא יוכל לכופו לפרוע בבא הזמן. ובסמ"ע משמע שאף לאחר זמן הפרעון דינו כנכסים משועבדים במקום שיש בני חורין, ומשמע שאפילו יש ביד הלוח שלו מעות לפרוע לו, וכן נראה מדברי הגר"א ונח"מ, וכן הבין באהבת חסד דיני הלואה פרק א סעיף יב ובנתיב החסד שם, ואפשר שגם דעת הט"ז כן, ולא חלק על הסמ"ע אלא בטעמו, ואם אין ללוח שלו מעות מזומנים נראה דלכו"ע יכול לסלקן בשוה כסף, שהרי גם הלוח שלו יכול לסלקן בשוה כסף. פתחי חושן חלק א פרק ד סעיף ג

⁵⁷ שו"ע ונו"כ חו"מ קח יח, תיט ג

⁵⁸ דמעתא מאי אמרו רבנן בעל חוב בבינונית משום נעילת דלת בפני לוי, גבי יתמי לא חשו לנעילת דלת אפילו הם גדולים שאין כאן נעילת דלת, שהמלוה לא אסיק אדעתיה בשביל זה לנעול דלת דליחוש דילמא מיית לוח ונפלו נכסי קמי יתמי ומגבי ליה מזיבורית, דלא חייש לזה, לפיכך אוקמוה אדאורייתא לגבות מיורשים אפילו גדולים מזיבורית. לבוש קח שם

⁵⁹ דאף דהתנה שורת הדין שיגבה כפי התנאי כיון דקי"ל שעבודא דאורייתא מ"מ לא פלוג עבדי רבנן בבע"ח לגבות לעולם מן יתומים זיבורית. ועיין תומים (סקי"ט) דאפילו יתומים גדולים לא פלוג עבדי, ודלא כש"ך. אורים סא

⁶⁰ ואפי' כתב כן בשטר ולי נראה מדברי הרא"ש דבהתנה גובה עידית מן הגדולים והא דל"מ תנאי היינו גבי קטנים דכתב מתחלה אף על גב דקי"ל שעבודא דאורייתא וכל תנאי שבממון קיים וא"כ למה הפקיעו חכמים זכות המלוה וי"ל דלא פלוג רבנן ביתמי כו' והוא מדברי התוס' שם וע"ש בתוס' ואחר כך כ' בשם ה"ר יונה דלא עבדו רבנן תקנתא בניזוקין דדינו מן התורה בעידית רק לקטנים ולא לגדולים כו' וא"כ כשהתנ' נמי דגובה מן התורה מעידית רק שהכמים הפקיעו לא הפקיעו רק בקטנים אבל מהמור לא נראה כן וצריך לומר דס"ל דבב"ח בכל גווני לא פלוג כדי שלא תטעה בין התנה ללא התנ' ודוק אבל לפענ"ד נראה דעת הרא"ש כמ"ש ודוק וכתב ר' ירוחם נכ"ג ח"ג דאפי' כתב לו אפותקי סתם אינו גובה מהם אלא שיכתוב לו לא יהא לך פרעון אלא מזו. ש"ך שם לד

הלכות הדף היומי

מסכת גיטין

הניזק שבא⁶¹ לגבות נזקו מן היורשים מה שהזיק לו אביהם, כשהזיק אביהן ומת מגבין לניזק מהמטלטלין של היתומים שירשו מאביהם⁶², דקי"ל האידנא מתקנת הגאונים מטלטלי דיתמי⁶³ משעבדי לבעל חוב והוא הדין לניזקין⁶⁴, ואם לא הניח מטלטלים והניח להן קרקעות⁶⁵, אם היורשים גדולים גובה מן העידית כמו מאביהם⁶⁶, וי"א⁶⁷ שגובה מהזיבורית⁶⁸, אבל לקטנים לכו"ע עביר להו תקנה ואינו גובה מהם אלא מהזיבורית.

ו. אין מוציאין לאכילת פירות ולשבח קרקעות ולמזון האשה והבנות מנכסים משועבדין מפני תיקון העולם

כשבא בעל חוב⁶⁹ לטרוף מן הלוקח, אם כתב לו הלוח דאקנה השבח שמשיבין הנכסים גם כן בכלל דאקנה הוא, דהוי כאילו נעשה השבח בידו הואיל ועודנו משועבד מכוחו לבעל חוב, ונחלקו הפוסקים האידך וכמה מהשבח גובה. והשבח שטרף ממנו הבעל חוב אינו גובה אותה הלוקח

⁶¹ שו"ע ונו"כ חו"מ קח כא

⁶² אבל אם היתומי רוצים לסלקו בקרקע הרשות בידם דבכה"ג לא תקנו הגאונים. ש"ך תיט שם ו

⁶³ סמ"ע תיט שם ה

⁶⁴ שרבינו אפרים השיב על הרי"ף בזה דניזקין מלתא דלא שכיחא היא וכי תקנו הגאונים לב"ח משום נעילת דלת בפני לווי' אי נמי לאשה משום פריה ורביה אבל לניזקין לא תקנו והרא"ש כ' וז"ל דבדורות הללו מטלטלי במקרקעי לכל מילי שעבוד מדינ' דש"ס אף בלא תקנה דהוי כגמלי דערביא ואשלי דקמחוניא דקאמר בכתובות אשה גובה פורנא מהם עכ"ל וכן מסקנת השו"ר ולפי עניות דעתי אין דברי הרא"ש מוכרחים בזה ומ"מ דעת רוב הפוסקים כהרי"ף והרמב"ם והמחב' דהאידנא אף נזקין גובין ממטלטלי דיתמי וכ"כ מהרש"ל פ"ק דב"ק סי' ל"ט וע"ש. ש"ך תיט שם ה

⁶⁵ סמ"ע שם נח

⁶⁶ ולא דמי לבעל חוב שגובה מהן חוב אביהן מזיבורית וכנ"ל [סעיף י"ח], דשאני בעל חוב דדינו מן התורה ג"כ מהזיבורית אלא משום נעילת דלת תיקנו להגבות מבינונית, ומהאי טעמא כשיגבה מיתמי מזיבורית לא ינעל דלת, דלא סלקא דעתיה דמלוה שימות הלוח, אשר"י [גיטין פ"ה סי' ב']. סמ"ע שם, וכ"כ הרא"ש ושו"ר בשם ה"ר יונה והסכים הרא"ש עמו וכ"כ הרשב"א בחדושי פרק הניזקין וכ"כ ה' חמ' ספ"ח מהלכות נזקי ממון משמו וכן דעת הרי"ף ריש פרק הניזקין. ש"ך שם מא

⁶⁷ כתב המגיד משנה בפ"ח דנזקי ממון [היי"א] דדעת הרמב"ם היא דגם מהגדולים אינן מגבין כי אם מזיבורית, ע"ש. כ' שכן פסקו ז"ל וכן נראה דעת הרי"ף ריש פ' הניזקין ע"ש כן נראה להדיא דעת בעל הלכות גדולות ריש ב"ק דף פ"ו ע"ד וע"ש וכ"כ המחבר עצמו לקמן ס"ס תי"ט וכן נראה מדברי הסמ"ג דף קמ"ה כדברי הרמב"ם וע"ש. ש"ך קח מ ועיין סמ"ע דדעתו שהמחבר מחלק בין גדולים לקטנים והניח בסי' תיט ה בצ"ע.

⁶⁸ ונראה דיש לחלק, כאן איירי דיש לו מטלטלין רק הרשות בידו לסלק מזיבורית כמבואר לעיל סימן ק"ז (סעיף א), ואם כן על כל פנים מחויב ליתן עדית, דכולי האי לא אמרינן בגדולים להקל, כיון דיש להם מטלטלין, ושורת הדין אם יש לו מטלטלין דאין נותן מקרקע, וכאן נאמר מקרקע וגם מזיבורית, לא אמרינן. אבל לקמן איירי דלית ליה מטלטלין, כמו שכתוב בשולחן ערוך להדיא דלית ליה מטלטלין, ואם כן לעולם גובים מזיבורית, ודו"ק. תומים כא

⁶⁹ שו"ע ונו"כ חו"מ קטו א

הלכות הדרף היומי

מסכת גיטין

מנכסי המוכר אלא מבני חורי ולא ממשועבדין, וטעמא שאינו גובה ממשועבדין מפני תיקון העולם שאין קול יוצא על השבח ולא ידעו הלקוחות ליהדר.

וכבר התבאר במסכת כתובות דף סט. שמדינא דגמרא⁷⁰ למרות שיש על הבעל שיעבוד הגוף לפרוע כתובת אשתו מכל נכסיו ואם יש לו מעות חייב לשלם במטבע היוצא⁷¹, עיקר כתובה כלומר מנה לאלמנה מאתיים לבתולה ותוספת שמוסיף בכתובה אינן נגבים בבית דין אלא מן הקרקע. ואינה נגבית ממטלטלים⁷², אפילו מן הבעל עצמו כגון בגרושה⁷³, אבל הגאונים תקנו⁷⁴ שיהיו נגבין בבית דין אף ממטלטלין, והוא הדין לכל תנאי כתובה חוץ מכתובת בנין דכרין שנחלקו הראשונים בכך⁷⁵, כמו שהתבאר שם דף נ: ואם רוצה הבעל לסלקה בקרקע הרשות בידו⁷⁶. אלא אם כתב בפירוש שגבייתה מן המטלטלין⁷⁷.

לפיכך אם גבו היורשים מעות בחובת אביהם גובה מהם⁷⁸ אלמנתו את כל תנאי כתובתה, וכן אם הניח שטר חוב, או שחייב לו לזה כסף אפילו מלוה על פה, גובה כתובתה מן השטר חוב והמלוה⁷⁹, אולם בכל הנזכר אם רוצים היורשים לסלקה בקרקע הרשות בידם⁸⁰.

⁷⁰ שו"ע ונו"כ אבהע"ז ק א

⁷¹ דנכסי דאינש אינן ערבין ב' כבכורות מח: הפלאה קונט"א שם

⁷² ואם תפסה מטלטלין אין מוציאין מידה אפי' מדינא דש"ס. הפלאה שם

⁷³ דאלו אלמנה הגובה מן היורשים פשיטא דאין גובה ממטלטלי דיתמי דלא יהא אלא שאר חוב ולמה כתב כתובה ותוסף בלבד. ח"מ שם א, ב"ש א

⁷⁴ הרמב"ם לפי' פי' המ"מ בשם הריב"ש כתב שבמקום שמנהג הוא לכתוב בפ"י מטלטלין, אז אם לא כתב לא נשתעבדו המטלטלים אא"כ דידע התיקון הגאונים, ואם נתפשט התיקון בכל ישראל אמר' אף שלא נכתב כנכת' דמי. אלא בימי הרמב"ם עדיין לא נתפשט התיקון. לפ"י בזה"ז שנתפשט התיקון אמרין אף שלא נכתב כנכתב דמי, והרא"ש פ' מציאות האשה כתב בשם ר"ת דגובין מן מטלטלין משום דכותבין מטלטלין ובפ"י נ"ש הביא תקנו' הגאונים ובפ"ק דב"ק כתב מטלטלין דינם כקרקע בדורות הללו מדינ' דש"ס הואיל כל משא ומתן בהם והיו כגמלי' דערבי', וכן בטור חו"מ סי' תי"ט כתב הטעם הואיל כל מו"מ בהם ובסי' זה כתב הטעם מחמת תקנות הגאונים או מחמת שכותבין בפירוש וצריך ישוב. ב"ש שם ב, ועיין בית יעקב שם מה שיישב.

⁷⁵ ח"מ שם ג

⁷⁶ ח"מ שם ג

⁷⁷ ב"ש שם ד ועיין קצוה"ח קו ג

⁷⁸ אם יש מעות בעין והיא תובעת מעות והיורשים רוצים לתת לה מטלטלין עיין בנה"ג דף קי"ח ע"א סעיף ב' ג'. והרדב"ז ח"א סי' קמ"ו

⁷⁹ ח"מ שם ד, ובזה יפוי כח כתובה מבכור דאין נוטל פי' שנים במלו' ואף על גב כתובה אינה נגבית מן הראוי מ"מ גובין מן החובות משום דמשועבד לה מדין שיעבודא דר' נתן כ"כ הרא"ש פי"נ והטור מזה נשמע אף בכתוב' שייך דין זה דר"נ ואין חילוק בין מלוה בשטר לבין מלוה בע"פ וכן גובה מן הש"ח שהניח בעלה. ב"ש שם ג, ועוד נראה דאפי' מטלטלין שביד אחרים מוציאין מידם לשלם הכתובה בין מלוה בין פקדון מדינא דש"ס וכמ"ש התוס' בדף פ"ד במתני' דמי שמת והי' לו פקדון וכו' דלא הו"ל מלוה ראוי והיינו משום דבחייו משתעבד מדר"נ. הפלאה שם

⁸⁰ פרעו לה קרקעות ובתים ומקומות בבה"כ ואח"כ באו היתומים ורוצים לסלקה במעות והיא אינה רוצה הדין עמה רש"ל בתשובה סי' נו"ן. והרמ"א בתשובתו סי' ח' חולק עליו. ועיין ש"ך קא א וקצוה"ח קו ג

הלכות הדף היומי

מסכת גיטין

ודוקא ממטלטלי בני חרי, אבל אם מכרם הבעל או נתנם במתנת בריא⁸¹ אינה גובה מהם, אם לא שעבדם לה באגב קרקע.

ואם מכרום או נתנו⁸² היורשים אחר מות בעלה גובה מהם אפילו לא שעבדם לה באגב, שמיד שמת חל שיעבודה עליהם מתקנת הגאונים, ואין בכוחו של יורש להפקיע שיעבודה⁸³.

יש אומרים⁸⁴ שהאמור אינו אלא כשנתן הבעל לאחרים, אבל אם נותן ליורשיו אפילו במתנת בריא⁸⁵, אשה גובה מהם כתובתה, שכל מה שנותן ליורשיו אינה אלא כירושה ואשה גובה כתובתה מהם.

יש נוהגין לכתוב בכל הכתובות ששיעבד לה כל נכסיו מקרקעי ומטלטלי אגב מקרקעי דקנאי ודאקני, ומ"מ לא נהגו לגבות לה מטלטלי שמכר הוא בחייו, או נתן במתנת בריא ולא אפילו ממטלטלין שמכרו היורשין, מפני תקנת השוק. אבל אם נתנו גובה מהם⁸⁶.

ואם כתב לה מטלטלין אגב קרקע ועדיין בידה המטלטלין, והוא מכר או נתן לאחר אין צריכה ליתן להם ובאופן זה אין שייך תקנות השוק, כיון שעדיין בידה המטלטלין⁸⁷.

⁸¹ ודוקא מתנת בריא אבל מתנת שכיב מרע האשה גובה מהם כמבואר ברמ"א שם, כיון שחל לאחר מיתה.

⁸² ח"מ שם י

⁸³ ומש"כ הרא"ש פרק האומר דאם נתנו היתומים לא גבו הרב בב"ח כתב שהרא"ש לא מיירי רק לענין מזונות אבל לענין כתובה גובה ממה שמכרו היתומי' וכן ראיתי בקיצור פסקי הרא"ש ואם נתנו היתומים מוציאין לכתובה ולא מזונות' וכו'. ח"מ שם י. מיהו ברי"ו פסק אפילו אם מכרו היורשים מטלטלין אינה גובה הכתובה וכ"כ הנ"י פ' מ"ש. ב"ש שם ח

⁸⁴ רמ"א שם כדעת המרדכי בשם מוהר"ם, מהרא"י פו, ומהרי"ו קנו

⁸⁵ ועיין במרדכי פ' יש נוחלין דף רס"א סי' תרכ"ט ותר"ל משמע דלא עבדינן עובד' לגבות ממתנות בריא דחיילא מחיים, וכן משמע בת"ה סי' פ"ו וגם בתשוב' מהרי"ו להלכה אמר ולא למעשה וכ"מ קצת בתשובת מהר"ם הנ"ל סי' קצ"ב דלא אמר זה רק לסניף ולא למעשה וגם בד"מ כתב דברי מהר"ם סתרי אהרדי. ח"מ שם ז, אולם בב"ש וכתב ואיני יודע מנא ליה והביא ראיות לנהוג כך למעשה מיהו בתשובת רש"ך ס"א סי' ל"ד כתב היורשים י"ל קים לנו כהני פוסקים דאין חילוק בין אם נתן ליורשיו לבין אם נתן לאחרים גם כתב שם מלוה בע"פ אינו גובה מיורשים.

⁸⁶ דאם נתנו היתומים המטלטלין יש לחוש דכל היתומים יעשו כן ומה הועילו הגאונים בתקנתן ואם גובה מן הדמים שביד היתומים אם מכרו הנכסים עיין בח"מ מחלוק' רב האי והרא"ש בס' ק"ז. ח"מ שם יא. ב"ש שם. ולכאורה אישטמיטת' להו דברי הסמ"ע והש"ך בס' רנ"ב ס"ק ו' ע"ש דמשמע מדבריהם. דאין חילוק בין הוא או יורשים דהפוסקים דס"ל דבמתנה נמי שייך תקנות השוק אמרינן נמי אי נתנו היורשים במתנה לאחר דאין מוציאין מחמת תקנות השוק ע"ש. והש"ך שם הביא נמי כמה פוסקים דכתבו בלשונם או נתנו היורשים וכו' אין מוציאין מחמת תקנות השוק ע"ש. ובאמת לא מצאתי חילוק זה בשום פוסק. והטעם שכתב הח"מ דיש לחוש דכל היתומים יעשו כן ע"ש. קשה לי ע"ז דא"כ לא מהני נמי אם מכרו ואדרבה דיותר יש חשש שימכרו מליתן במתנה דאין להם הנאה כ"כ וקי"ל דאין אדם חוטא ולא לו שיפסידו כתובת האלמנה וצ"ע. וע"ל סי' צ"ג סעיף כ'. באר היטב ז

⁸⁷ ב"ש שם ט

הלכות הדף היומי

מסכת גיטין

אף בתנאי הכתובה שתהיינה הבנות ניוזנות מנכסי אביהן אחר מותו עד שיתארסו או עד שיבגרו, מדינא דגמרא אין הבנות ניוזנות אלא ממקרקעי, אבל עכשיו שהכתובה גופה נגבית אפילו ממטלטלי גם הבנות ניוזנות מהם, שתנאי כתובה ככתובה.

ואינן ניוזנות אלא מבני חרי אבל לא ממשעבדי, כגון אם מכר האב או נתן האב במתנת בריא מעכשיו, או אפילו מכרו הבנים אחרי מיתת אביהם או משכנו או נתנו אין ניוזנות מהן, שאין מוציאים למזון כלל, שלא חיזקו תקנה זו כל כך⁸⁸.

אבל אם נתן האב מתנת שכיב מרע מזונות הבנות קודמין⁸⁹.

ז. והמוצא מציאה לא ישבע מפני תיקון העולם

המוצא מציאה⁹⁰ ומחזירה, וטוען הבעל שאבד יותר ממה שהוחזר, אין צריך המוצא לישבע מפני תיקון העולם, שאם אתה אומר ישבע, יניח המציאה וילך לו כדי שלא ישבע.

ואפילו אם טוען שני כיסין מצאת לי⁹¹, והיו קשורין יחד ואי אפשר שימצא האחד אלא אם כן נמצא האחר הקשור עמו, וזה אומר לא מצאתי אלא אחד, או שאמר שניהם מצאתי והחזרתי לך אחד, אין צריך לישבע מפני תיקון העולם.

⁸⁸ עב"ש ס"ק ט"ז ואפילו אם ליכא אלא מטלטלין כתובה קודמת ואף דליכא דין קדימה במטלטלין מ"מ כתובה קודמת דתקנות הגאונים כעין דאורייתא תיקנו עכ"ל. ולכאורה הוא תמוה דאם כן הא דמבואר בס"ק ב' במטלטלין כשיש כתובה ובע"ח לבע"ח יהבינן ואמאי נימא ג"כ כעין דאורייתא תיקנו ואם הכתובה מוקדמת נותנה אותן לכתובה ועוד דא"כ בכל בע"ח יהי' דין קדימה במטלטלין אחר תקנת הגאונים. לכן נראה דודאי הגאונים לא תיקנו ביתומים רק שיהי' כמו מיני' ולא יותר וכיון דבכל בע"ח במיני' אין בו דין קדימה ה"נ ביתומי' וכן בכתובה ובע"ח וכיון דבמיני' במטלטלין לבע"ח יהבינן ה"נ ביתומים ולא כתב הר"ן דכעין דאורייתא תיקנו רק בכה"ג בכתובה ומזונות הבנות כיון דמזונות הבנות לא שייך במיני' רק ביתומים אי אפשר לומר שתיקנו ביתומים שיהי' כאילו בא לגבות מיני' כיון דמזונות לא שייך כלל מיני' וע"כ כי תיקנו שיגבו מהיתומי' היינו שיהי' דין מטלטלין כדין קרקע וכעין דאורייתא תיקנו וממילא הבע"ח או הכתובה המוקדם קודם למזונות דמזונות חשיבא כמו המאוחר. בית יעקב שם.

⁸⁹ ח"מ שם יז

⁹⁰ שו"ע ונו"כ חו"מ רסז כז

⁹¹ ואם טען ראיתי שהגבהתי שני כיסים שלי, נראה שאין זה כדין אבידה ומציאה אלא כשאר טוען ונטען, וצריך לישבע שלא מצא אלא אחד. סמ"ע שם מב ועיין תרומת הכרי שם שכתב שתליא זה במחלוקת ראשונים